

УДК 373.5.016:94

І. Чуян,
кандидатка історичних наук,
методистка лабораторії методичного забезпечення,
доцентка кафедри методики викладання навчальних предметів,
комунальний заклад «Житомирський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради
e-mail: irynachuyan@gmail.com

Особливості організації та проведення проєктних занять на уроках історії Нової української школи

Анотація. Статтю присвячено методу проєктів як педагогічної технології на уроках історії Нової української школи. Охарактеризовано сутність методу проєктів, розглянуто їх класифікацію, обґрунтовано особливості використання методу на уроках історії, у процесі методичної підготовки вчителів.

Ключові слова: педагогічна технологія, метод проєктів, урок історії, Нова українська школа.

Інноваційні технології навчання набувають в освіті все більшої популярності та затребуваності. Пояснюється це високим ступенем інтеграції різних галузей знань в освітній процес, що забезпечує його продуктивність. Нові освітні технології якісно змінюють стиль, характер, зміст освітнього середовища здобувачів освіти, розвивають у них самостійність, здатність до самоорганізації, вміння вести діалог, відстоювати свою точку зору, шанобливо ставитись до чужої думки. Такою інноваційною технологією ми вважаємо метод проєктів, який у педагогічній спільноті сьогодні називають технологією XXI століття.

За трьохсотрічну історію свого розвитку метод проєктів трансформувався та переріс у педагогічну проєктну технологію. Розглядати цей тривалий процес переродження слід відповідно до історичних умов та епох цілеспрямовано і послідовно, ґрунтуючись на принципі історизму, тобто як змінюється в часі та закономірно розвивається метод проєктів.

Ідея проєктування зародилася в Італії XVI ст. в архітектурних майстернях. Пізніше це нововведення поширилося на Королівську академію архітектури Франції, де й набуло офіційного статусу проєкту (у перекладі «кинутий уперед»), тобто прототип об'єкта чи діяльності. Там же існувала система змагань найкращих проєктів. Це було основною формою навчання студентів і було включено до розкладу занять. Студенти готували кілька проєктів щомісяця та захищали їх на конкурсах. Так, проєктна діяльність трансформувалася у статус навчального методу. Студенти майстер-класів були зобов'язані брати участь у конкурсних змаганнях на найкращий проєкт, що забезпечувало їм титул

архітектора. Проекти мали рекомендаційний характер. Їх називали програмами (progetti). Перше таке змагання-конкурс відбулося у Римі у 1596 році при академії ді Сан-Люка. Тематика проектів зводилася лише до архітектурних чи побутових призначень, пізніше проектні ідеї стали різноманітними: проекти з виготовлення виробів побутового начиння господарського призначення; проекти виробничі, будівельні; генерування нових ідей, знань та умінь [4: 73].

Вперше повний опис методу проектів дали Дж. Дьюї та У. Х. Кілпатрік. Вони назвали метод «інструментальною педагогікою». Ключова ідея полягала у наданні здобувачеві освіти самостійності у виборі праці, обліку його інтересів та намірів. Здобувачі освіти самі ставили мету, планували та виконували роботу з перетворення нових знань та умінь. Однак нова система навчання, яка виступає як альтернатива традиційної класно-урочної системи, часто давала збій. Вона занижувала роль педагога, негативно позначалася на помилках учня в плануванні і в результаті призводила до погіршення результатів навчання (Дальтон-план, лабораторно-бригадний метод, ієн-план та ін.)

Наприкінці ХІХ століття в американському філософському та педагогічному співтовариствах виникають концепції прогресивізму та педагогічного прагматизму. Ідеологом її був Джон Дьюї, який запропонував організувати навчання на активній основі з урахуванням особистих інтересів здобувача освіти [6].

Дж. Дьюї писав, що учням не треба «набиватися як гусак знаннями». Він має жити цікавим, вільним, творчим життям сьогодні і зараз [6: 49].

Розвиваючи цю думку, У. Х. Кілпатрік та Е. Торндайк вибудували свою концепцію проектного навчання. У ній домінувала ідея навчання через організацію цільових актів. Вони обґрунтували це особистою зацікавленістю здобувачів освіти у тому, що стане в пригоді їм у дорослому житті («Метод проектів» 1918 рік) [5].

Слово «проект» європейськими мовами було запозичене з латини й означає «викинутий уперед», «той, що висувається», «той, хто впадає в очі». Пізніше проєкт починають розглядати як ідею, за якою суб'єкт може і має право розпоряджатися власними думками [1: 16].

У «Педагогічному словнику» С. Гончаренко дає таке визначення методу проектів як «організація навчання, коли набуваються знання і навички у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів» [2: 124].

Основний принцип методу проектів – це опора на інтереси сьогодення, що повинно бути вихідним принципом навчання. Робота над проектом, зазначає О. Пехота, – це «практика особистісно зорієнтованого навчання на основі вільного вибору з урахуванням пізнавальних інтересів. Для педагога це пошук балансу між академічними і прагматичними знаннями, уміннями, навичками та конгнітивними перевагами» [4: 94].

В «Енциклопедії освіти» метод проектів характеризується як «система навчання, за якої учні здобувають знання в процесі планування й виконання практичних завдань – проектів, які поступово ускладнюються» [3: 69].

Відомо, що вперше перелік груп навчальних проектів надав Е. У. Коллінсон: ігрові, екскурсійні, оповідальні, конструктивні (1926) [8].

У сучасних дослідженнях можна зустріти велику кількість типів проєктів, що відрізняються один від одного різними типологічними ознаками чи основами: міжпредметні, ігрові, дослідні, творчі та ін. (див. табл. 1). Ми спробували представити основні типи проєктів, що добре зарекомендували себе на практиці, а також класифікацію з тих чи інших підстав.

Таблиця 1

Класифікація методу проєктів

Автор	Класифікація	Типологія проєктів
А. Стівенсон	<ul style="list-style-type: none"> Рівень інтеграції навчального матеріалу 	<ul style="list-style-type: none"> Простий Комплексний
У. Кілпатрік	<ul style="list-style-type: none"> За цільовою установкою та кількістю учасників 	<ul style="list-style-type: none"> Творчий Споживчий Інтелектуальний Індивідуальний та груповий
М. Уельс	<ul style="list-style-type: none"> За обсягом та часом опрацювання проєкту 	<ul style="list-style-type: none"> Великий та малий (рік і менше)
Е. Колінс	<ul style="list-style-type: none"> За видом діяльності 	Ігрові, екскурсійні, проєкти оповідання, трудові
Ф. Штолер	<ul style="list-style-type: none"> За способами збору 	<ul style="list-style-type: none"> Дослідницький Кореспондентський Особистий
Школа Лінкольна	<ul style="list-style-type: none"> Щодо інтеграції навчального матеріалу 	<ul style="list-style-type: none"> Трудові комплекс-проєкти Суспільні Сільськогосподарські

Виходячи з вищезазначеного, можна визначити проєкт як взаємодію в короткому проміжку часу, характерною рисою якого є заходи, що допомагає відповісти на нагальні питання та досягти необхідних цілей за допомогою вирішення необхідних завдань.

Замість короткочасного запам'ятовування проєктне навчання надає здобувачам освіти можливість глибоко залучитися до змісту історії. Воно також покращує ставлення учнів до освіти завдяки своїй здатності підтримувати зацікавленість здобувачів освіти до історії. Структура методу проєктів підходить для формування внутрішньої мотивації, оскільки зосереджує навчання здобувача освіти навколо центрального питання, а також проблеми та значущого результату.

Деніел Пінк у книзі «Drive» каже, що люди внутрішньо мотивовані трьома речами: «автономією, майстерністю та метою» [7]. Такі популярні терміни, як сміливість і строгість, стають укоріненими навичками, коли здобувачі освіти занурюються в значущі зусилля, подібні до тих, що надаються під час проєктного навчання.

Оскільки модель методу проєктів орієнтована на навички ХХІ століття, вона також покращує технологічні здібності здобувачів освіти. Проєктне навчання допомагає здобувачам освіти розвивати командну роботу, навички вирішення проблем, а також здатність ефективно спілкуватися з іншими. Спільний характер проєктів також посилює програми соціального та емоційного

навчання, які впроваджуються в прогресивних школах по всьому світу. Ці міжособистісні аспекти методу проєктів ідеально поєднуються з використанням технологій у класі.

Корпорація Intel визначила кілька причин, чому навчання на основі проєктів може представляти собою такий радикальний відхід від того, до чого ми звикли в освіті: метод проєктів вимагає більше тренувати та менше інструктувати, щоб прийняти міждисциплінарне навчання замість того, щоб залишатися замкненими в окремих предметах, і бути більш комфортними з невизначеністю та відкриттями під час освітнього процесу [9].

Вибір тем проєктів здійснює вчитель. Критерії вибору тем можуть бути такими:

- соціальна значущість проєкту та значимість даної інформації для здобувачів освіти;
- виховний потенціал проєкту;
- зв'язок теми проєкту з матеріалом курсу, що вивчається, і можливість реалізації внутрішніх міждисциплінарних зв'язків;
- наявність у здобувача освіти необхідних знань та особистого досвіду.

Проектна діяльність може займати кілька уроків історії. Не обов'язково займати весь урок. Він структурується відповідно до логіки пізнавальної діяльності над цією темою, а робота над проєктом може здійснюватися на певних етапах уроку. Окремого уроку потребує захист проєктів.

Робота над будь-яким проєктом може бути організована як індивідуальна, групова, колективна чи змішана, тобто на різних етапах роботи має місце і групова, і індивідуальна робота. Головне, щоб обрана тема проєкту була тісно пов'язана з реальним життям і особистісно значуща для кожного здобувача освіти. У ході роботи над проєктом необхідно враховувати вікові особливості, особисті потреби та індивідуальні особливості здобувачів освіти. Отже, робота над будь-яким проєктом може бути організована як індивідуальна, так і групова. На різних етапах проєктної діяльності в освітньому процесі також виокремлюють колективну та змішану роботи.

Ми пропонуємо таку послідовність роботи над проєктом з історії.

1. Підготовка. Визначення теми та цілей проєкту, його вихідного положення, підбір робочої групи.

2. Планування. Визначення джерел необхідної інформації, спосіб збирання та аналізу інформації, способу подання результатів (форма проєкту), розподіл завдань між учасниками робочої групи.

3. Дослідження. Збір та уточнення інформації (спостереження, експерименти, опитування тощо), поетапне виконання дослідницьких завдань проєкту.

4. Висновки. Аналіз інформації, формулювання висновків, подання результатів.

5. Захист проєкту та оцінка його результатів. Звіт про хід виконання проєкту, пояснення одержаних результатів.

Робота над проектом потребує тривалого часу: від кількох тижнів до кількох місяців. Тому чіткість в організації роботи здобувачів освіти та проміжний контроль, від етапу до етапу – необхідні умови успішного виконання поставленого завдання.

Проектна робота на уроці історії матиме велике значення для здобувача освіти та вчителя, якщо задум роботи, її ідея виникнуть щодо тієї чи іншої теми під час уроку чи на заняттях. Найчастіше теми проектів стосуються практичних питань та потребують знання здобувачів освіти з предметів, що вивчаються, а також їх причинно-наслідкові зв'язки.

Рекомендуємо такі приклади методу проекту на уроках історії:

- дослідницькі: діяльність здобувачів освіти щодо вирішення творчої, дослідницької проблеми з характерними для будь-якої наукової роботи методами дослідження: доповідь, реферат, дослідницька робота («Моє генеалогічне дерево», «Мій родовід», «Архів моєї родини», «Музей одного дня» тощо);

- творчі: есе, письмове звернення, програма свята, стаття, репортаж, рубрика газети, альманах, путівник, вікторина, заочна екскурсія, творчий конкурс, підбір відеоряду до теми («Мій рідний край очима туриста»);

- інформаційні: спрямовані на роботу з інформацією про події, явища або об'єкт («Трамвай – жива пам'ятка на вулицях міста», «Навколо світу», «Сім чудес світу»);

- презентації про життя історичного діяча, історію створення документа та його значення;

- віртуальні екскурсії.

Роль учителя у виконанні проектів з історії змінюється залежно від етапів роботи над проектом. Однак на всіх етапах педагог постає як помічник. Він не просто передає знання, а забезпечує діяльність здобувачів освіти, тобто:

- консультує. Вчитель провокує питання, роздуми, самостійну оцінку діяльності, моделюючи різноманітні ситуації, трансформуючи освітнє середовище. При реалізації проектів учитель – це консультант, який має утриматися від підказок навіть у тому випадку, коли бачить, що здобувачі освіти роблять зовсім інше;

- мотивує. Високий рівень мотивації у діяльності – запорука успішної роботи над проектом. Під час роботи вчитель має дотримуватись принципів, які розкривають перед здобувачами освіти ситуацію проектної діяльності як ситуацію вибору та свободи самовизначення;

- допомагає. Допомога здобувачам освіти під час роботи над проектом визначається передачею знань і умінь, які можна практично реалізувати у проектній діяльності – мінімальний їх набір здобувач освіти мав засвоїти під час уроків, попередніх робіт над проектом; інші необхідні відомості отримає, працюючи над збиранням інформації на різних етапах проекту. Вчитель також не вказує в оціночній формі на недоліки чи помилки у діях здобувача освіти, неспроможність проміжних результатів. Він провокує питання, роздуми, самостійну оцінку діяльності, моделюючи різні ситуації (наприклад, учителем

здійснюється організація групової дискусії; постановка питань, відповіді на які учневі явно невідомі);

– спостереження. Спостереження, яке проводить керівник проєкту, націлене на отримання ним інформації, що дозволить учителю продуктивно працювати під час консультації, з одного боку, а з іншого, що ляже в основу дій щодо оцінки рівня сформованості інформаційної та комунікативної компетентностей учнів.

Важливою складовою проєктного навчання є оцінювання проєкту. Під оцінюванням у проєктній діяльності слід розуміти не виставлення оцінок учням учителем та вчителів – особою, яка перевіряє, або адміністрацією навчального закладу, а процес моніторингу, спрямований на покращення якості формування рис громадянськості молоді та якості проєктів з громадянської освіти. Основними компонентами завершення проєкту з історії, що підлягають оцінюванню, є вміння, навички і знання. Варто зауважити, що знання не можуть бути основою для оцінювання. У процесі проєктної діяльності здобувачі освіти отримують значний обсяг інформації – це все становить основу знаннєвої сфери. Головним об'єктом оцінювання має бути діяльність здобувачів освіти. Критерії такого оцінювання потребують ретельної розробки, яка здійснюватиметься у тісній співпраці освітніх закладів з усіма зацікавленими державними та громадськими інституціями. Вчителі разом з іншими керівниками проєктів можуть розробити такі критерії оцінювання й довести їх до відома здобувачів освіти.

Таким чином, сьогодні проєктна технологія міцно зайняла свої позиції в освітньому процесі. «Проектування» є особливим навчальним методом і займає гідне місце в українській системі освіти. Ті вчителі, які не перший рік використовують у своїй роботі метод проектування, погодяться, що проєктна діяльність – це чудово!

Список використаних джерел та літератури

1. Абасов З. А. Технологія навчання проєктної діяльності. *Хімія в школі*. 2009. № 6. С. 16–20.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. С. 124.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1080 с.
4. Освітні технології : навч.-метод. посіб./ О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О. М. Пехоти. Київ : АСК, 2009. 256 с.
5. Kilpatrick W. H. The project method. *Teachers College Record*. 1918. Vol. 19. P. 319–335.
6. Dewey J. Individuality and experience. *The later works of John Dewey, 1925–1953*. Vol. 2 / J. A. Boydston (ed.). Carbondale, IL: Southern Illinois University Press, 1981. P. 55–61.
7. Pink D. H. Drive: The surprising truth about what motivates us. Riverhead Books. 2009.

8. Pecore J. L. From Kilpatrick's Project Method to Project-Based Learning. *International Handbook of Progressive Education*. 2015. P. 155–171. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/679f/6146dce2b5fb9927c21acdae176570157360.pdf>

9. The Intel Corporation. Overview and benefits of project-based learning. 2012. URL: <https://www.intel.com/content/dam/www/program/education/us/en/documents/project-design/projectdesign/benefits-of-projectbased-learning.pdf>.